

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยในพื้นที่ บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำ ในจังหวัดจันทบุรี

วงธรรม สรณะ¹, นักรบ เกียรอำ², ชวงษ์ อุบลี³, จุตินันท์ ขวัญเนตร⁴
^{1,2,3,4}หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
E-mail: saiiw@yahoo.com

วันที่รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 11 กันยายน 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอเกี่ยวกับการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ญวน และไท โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research (PAR)) ระหว่างนักวิจัยและกลุ่มผู้รู้ในกลุ่มชาติพันธุ์และการวิจัยแบบสหวิทยาการ (Transdisciplinary) โดยเฉพาะในเรื่องของการผลิตอาหารและการสร้างความมั่นคงทางอาหาร

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญวน มีวิธีการผลิตอาหาร ใช้ภูมิปัญญาด้านอาหาร เวียดนามในชุมชนวัดโรมันคาทอลิก เป็นการผสมผสานระหว่างกลุ่มเวียดนามอพยพและภูมิปัญญาพื้นเมืองของจันทบุรี อาหารของเวียดนาม เป็นอาหารที่มีรสชาติจัด ไม่นิยมอาหารที่มีรสจืด ส่วนประกอบของอาหารสามารถหาได้ในบริเวณโดยรอบ อาทิ ปลาและผัก กลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีน วิธีการผลิตอาหารไม่ปรับตัวมากเนื่องจากมีความคล้ายคลึงกันทางสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นอาหารจึงมีข้าวและปลาเป็นอาหารหลัก เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม มีการใช้ข้าวผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยว เรียกว่า “เส้นจันท์” มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ วิธีการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดั้งเดิม มีอาหารทะเลเป็นสำคัญ ส่วนผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร พบว่าเกิดจากนโยบายการพัฒนาของรัฐส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในมิติด้านความพอเพียง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐส่วนกลางควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญ โดยเฉพาะทรัพยากรการผลิตในระดับชุมชนบนพื้นฐานของการให้สิทธิแก่ชุมชนในการจัดการ และการพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางอาหารด้วยตัวของชุมชนเอง
  2. ภาครัฐในระดับท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมการผลิตอาหารที่พึ่งพาความหลากหลายเชิงพื้นที่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้วัฒนธรรมการผลิตอาหารดำรงอยู่ และเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่
- คำสำคัญ:** ความมั่นคงทางอาหาร กลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่

Biodiversity spatial affecting the stability of the ethnic groups that live in the river area in Chanthaburi

Wongtham Sarana¹, Nakrob Tianam², Chuwong Ubalee³, Jutinan Kwannate⁴

^{1,2,3,4}Political Science, Humanities and Social Sciences Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail: saiiew@yahoo.com

Received: May 25, 2020

Revised: August 28, 2020

Accepted: September 11, 2020

Abstract

This paper aimed to investigate the spatial biological diversity affecting the creation of the food security of the ethnic groups of Chinese, Vietnamese and Tai along the river basin of Chanthaburi Province. This study employed Participatory Research (PAR) by searching for a commitment approach among researchers and ethnic groups and Transdisciplinary Research combining various disciplines and integrated as a whole, especially in terms of food production and creating food security.

The results showed that Vietnamese lived their lives by producing food in the wisdom of Vietnamese cuisine at Catholic monastic community blending the Vietnamese immigrant and variety of local wisdom in Chanthaburi Province and tasteless food. The consumption of fish and vegetables is key. Those were related to biodiversity and a reflection of the political events of the history under the French colonies. Biodiversity spatial effects to create food security. The main reason was the expansion of the community and a path forward to resolve water flooding. However, those not affecting the food security due to markets outside replace the biodiversity changing. The Chinese way of producing food has instead not adapted that much because of the similarity of the state's natural resources. An environmental and cultural, and religious belief of rice and fish is the staple food. The food is first boiled rice with fried vegetables. China's current food production is a blend of cultures, noodle dishes called "Sen Chan" is a local identity and exports. Additionally, the Tai ways of producing food have remained traditional cuisine, which is originally seafood. This revealed the biodiversity spatial effects to the products on food security. The current public policy,

nature, and environmental change impact food security regarding availability, access, and utilization, affecting stability.

Suggestion Policy 1) The central government should promote the conservation of resources as a major production base, especially the production resources at the community level based on the grant management community and the development of food resources. 2) The local government should promote local food production in spatial diversity through cultural traditions within the community. This will allow the production of food culture existed and preserve natural resources in another way.

Keywords: food security, ethnic, spatial biodiversity

บทนำ

ร่องรอยด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของจันทบุรี เป็นหลักฐานยืนยันการเป็นชุมชนโบราณ (แต่อาจมีชุมชนตั้งหลักแหล่งอยู่ก่อนแล้ว) โดยมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11 ต่อมาได้ขยายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ระดับเมือง มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีการตั้งถิ่นฐานได้ปรากฏขึ้นทั่วบริเวณวัดทองทั่ว รวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียง ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองจันทบุรี ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบหน้าเขาสระบาปมีคลองที่ชื่อว่า “คลองนารายณ์” สายน้ำจากคลองนารายณ์ไหลลงมาจากเขาสระบาป และผ่านออกสู่แม่น้ำจันทบุรี

สำหรับหลักฐานที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของจันทบุรี ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน 4 แห่ง ได้แก่ (1) เนินโบราณสถานวัดเพนียด (ร้าง) (2) โบราณสถานเพนียด (3) เนินโบราณสถานไถ่วัดทองทั่ว และ (4) เนินโบราณสถานวัดสมภาร (ร้าง) จากหลักฐานดังกล่าวสันนิษฐานได้ว่า ชุมชนที่กล่าวถึงมีการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน ดำรงอยู่ในรูปแบบสังคมเกษตรกรรม

จากหลักฐานและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม เป็นร่องรอยทางวัฒนธรรมร่วมสมัยของขอม มีคติความเชื่อทางศาสนา ประกอบด้วยศาสนา พราหมณ์ ศาสนาพุทธ การนับถือผีของชนพื้นเมืองที่มีการเรียกว่า “ชาวซอง” เป็นชาวพื้นเมืองจันทบุรี และได้พบเห็นความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่ได้รับการถ่ายทอดจากชุมชนอื่นร่วมสมัยเดียวกัน เป็นชุมชนเปิดที่มีการคมนาคมทั้งทางบกและทางทะเล สามารถติดต่อกับชุมชนภายนอก การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ เขาสระบาปและแม่น้ำ

จันทบุรี พื้นที่ลุ่มเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชุมชนจนกระทั่งเป็นเมือง ในตำนานพื้นเมืองเรียกกันว่า เมืองเพนียดหรือเมืองนางกาไว มีระบบการปกครองที่มีกษัตริย์เป็นเจ้าเมือง (งานยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี, 2558: ออนไลน์)

ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ปรากฏชื่อ “เมืองจันทบูร” หรือ “จันทบูร” ในฐานะประเทศราช ที่ตั้งของเมืองสันนิษฐานว่าน่าจะย้ายจากเมืองเพนียด มาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านหัววัง ตำบลพุงทะเล ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี ราวประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 พบว่ามีการขยายตัวของชุมชนไปอาศัยตามลุ่มน้ำ และเกิดมีการตั้งชุมชนสำคัญขึ้นใหม่คือ “ชุมชนบ้านลุ่ม” เป็นพื้นที่ในการสร้างเมืองจันทบุรีแหล่งที่ 3 และได้ปรากฏหลักฐานเมื่อคราวกรุงศรีอยุธยาแตก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพมาตีเมืองจันทบุรีเพื่อรวบรวมไพร่พล ณ บ้านลุ่ม

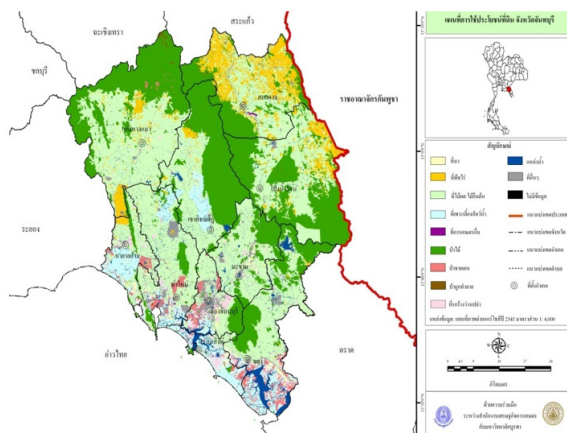
ราวปี พ.ศ. 2377 การสร้างเมืองจันทบุรีครั้งที่ 4 ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งที่ไทยรบกับญวน เมืองจันทบุรีถือว่าเป็นหัวเมืองตะวันออกที่อยู่ใกล้ชิดกับเขตญวน รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำการสร้างป้อมค่ายเมืองพร้อมกับสร้าง “วัดโยธานิมิต” ซึ่งเป็นวัดประจำเมือง เมื่อสร้างเสร็จรัฐบาลได้ให้ราษฎรย้ายไปอยู่ที่เมืองใหม่ ชื่อว่า “ค่ายเนินวง” จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายมาอยู่ที่บ้านลุ่มที่เก่าดั้งเดิม (สินธุชัย สุกรเสพ และคณะ, 2558: 1)

จากประวัติความเป็นมาทำให้เห็นได้ว่า “จันทบุรี” มีประวัติศาสตร์ยาวนานนับ 1,000 ปี และมีความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ (Multi Biological Area-based) อย่างเห็นได้ชัด จากหลักฐานทางโบราณคดีสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในยุคโบราณ มีการเลือกที่ตั้งเมืองตามความเหมาะสม ต่อมาเมืองได้พัฒนาและเกิดการขยายตัวของชุมชน จนกลายเป็นระบบเมือง มีการอพยพย้ายถิ่นฐานจากที่เดิมไปสู่ที่แหล่งใหม่ตามความเหมาะสมของขนาดกลุ่ม รวมทั้งได้มีการติดต่อสื่อสาร และการไปมาหาสู่ทั้งทางบกและทางน้ำ ดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรมแบบเรียบง่าย โดยการใช้เทคโนโลยีต่ำ ส่วนใหญ่จะอาศัยการเก็บของป่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำ และบริเวณน้ำเค็ม มีการทำประมงแบบพื้นบ้าน ใช้อุปกรณ์ที่ประกอบหรือสร้างขึ้นเอง

จากความหลากหลายของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี สามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็น 6 ลักษณะคือ (สินธุชัย สุกรเสพ และคณะ, 2558: 4)

- 1) พื้นที่ตามชายฝั่งทะเล เช่น ในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอลอง
- 2) พื้นที่ตามลุ่มแม่น้ำลำคลอง เช่น แม่น้ำจันทบุรี คลองสระบาป คลองใหญ่

- 3) พื้นที่ป่าเขา เช่น เทือกเขาบรรทัด ภูเขาสระบาป เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา
- 4) พื้นที่เรือกสวนไร่นา เช่น พื้นที่รอบอำเภอเมืองท่าใหม่ ชลุม แ่งหางแมวมะขาม โป่งน้ำร้อน และสอยดาว (ปัจจุบันมีอยู่ทั่วทั้งจังหวัด)
- 5) พื้นที่น้ำตก เช่น น้ำตกพลิ้ว น้ำตกกระทิง น้ำตกเขาสอยดาว
- 6) พื้นที่ชายแดน เช่น ชายแดนไทย – กัมพูชา

ภาพประกอบที่ 1 พื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา (2558: ออนไลน์)

ความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และหลักฐานการตั้งถิ่นฐาน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ต้องปรับตัวเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้ความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในงานวิจัยนี้มี 3 ชาติพันธุ์ที่อาศัยบริเวณริมน้ำที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ญวน จีน และไทย ที่กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ (สินธุชัย สุกรเสพ และคณะ, 2558: 1 – 4)

ทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งต่อการเลือกที่ตั้งเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและการดำรงอยู่ของทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ มีการดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ด้วยกัน โดยใช้ประโยชน์จากทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีมาอยู่ก่อน และก่อให้เกิดเป็นวิถีปฏิบัติอันนำไปสู่การสถาปนาทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ความเชื่อ ประเพณี หรือการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

การที่ความเป็นธรรมสิทธิในที่ดินยังไม่ปรากฏชัดเจนเหมือนในปัจจุบัน ทำให้

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ สามารถอพยพเคลื่อนย้ายกลุ่มได้อย่างเสรีโดยไม่มีพรมแดน

ในงานวิจัยชิ้นนี้จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำรงเผ่าพันธุ์ของชาติพันธุ์โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ “การผลิตอาหาร” (Food Production) ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถดำรงอยู่ แต่ละชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่มีวิธีการผลิตอาหารโดยใช้ความสัมพันธ์ของทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองปรับตัวเพื่อสามารถดำรงอยู่ได้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นคำถามที่สำคัญว่า การจัดความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เข้ากับถิ่นที่อยู่อาศัยแบบแตกต่างหลากหลายโดย “การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร” (Food Security Creation) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะอยู่ภายใต้คำถามที่ว่า “พื้นที่ป่าและบริเวณลุ่มแม่น้ำมีความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์หรือไม่ อย่างไร”

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดจันทบุรี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับอาหาร ยศ สันตสมบัติ (2544) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “มนุษย์กับวัฒนธรรม” โดยได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับอาหารไว้อย่างน่าสนใจ สามารถแบ่งยุคของวิถีการผลิตอาหารสำคัญ ๆ 8 ยุค ดังนี้

1. การล่าสัตว์และเก็บหาอาหารเป็นรูปแบบแรกของเทคโนโลยีการผลิตเพื่อยังชีพ เพราะรูปแบบการผลิตประเภทนี้อยู่บนพื้นฐานของการเก็บหาอาหารจากธรรมชาติ เช่น ผัก ผลไม้ และรากไม้ต่าง ๆ ตลอดจนการล่าสัตว์ด้วยเครื่องมือง่าย ๆ เช่น หอก ธนู เป็นต้น ในปัจจุบัน มนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิธีการผลิตแบบ “ล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร” ยังคงมีอยู่อย่างกระจัดกระจายตามมุมต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ในแถบทะเลทรายบริเวณทั่วโลก หรือในป่าดงดิบเขตร้อนชื้น เป็นต้น สภาพแวดล้อมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ไม่เหมาะสมต่อการผลิตแบบเกษตรกรรม หรือการตั้งรกรากของประชากรขนาดใหญ่ การโดดเดี่ยวตนเองออกจากโลกภายนอก มีส่วนช่วยให้มนุษย์ในสังคมแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหารสามารถดำรงรักษารูปแบบของวิถีการผลิต การดำรงชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนเอาไว้ได้พอสมควร

2. สังคมแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหารมักมีการรวมตัวเป็นกลุ่มขนาดเล็กหลาย ๆ กลุ่ม เดินทางอพยพเร่ร่อนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งถิ่นที่อยู่เป็นการชั่วคราวอย่าง

การจัดกระจายในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง ไม่มีการยึดถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น และไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นทางการ การแบ่งงานตามเพศวางอยู่บนพื้นฐานของเพศเป็นสำคัญ ผู้ชายมักทำหน้าที่ล่าสัตว์และผู้หญิงทำหน้าที่เก็บหาอาหาร เป็นต้น

3. ในช่วงเวลาประมาณ 10,000 ปีที่ผ่านมา มนุษย์ในหลาย ๆ พื้นที่ทั่วโลกได้เริ่มปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการเก็บหาอาหารจากธรรมชาติ มาเป็นการผลิตอาหารด้วยตนเอง โดยการเพาะปลูกธัญพืช และการเลี้ยงสัตว์สำหรับเป็นอาหารประจำวัน การเปลี่ยนแปลงจากการเก็บหาอาหารมาเป็นการผลิตอาหารโดยตรง ทำให้มนุษย์สามารถควบคุมความแน่นอนและเพิ่มปริมาณอาหารสำหรับการเก็บสะสมเพื่อบริโภคในระยะยาวได้เป็นจำนวนมาก

4. การกสิกรรมในยุคแรก ๆ เป็นการเพาะปลูกบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ โดยใช้เครื่องมือและเทคนิคง่าย ๆ ปราศจากการใช้แรงงานสัตว์ การไถคราดหรือระบบชลประทาน เทคนิคในการทำสิกรรมที่พบเห็นได้ในสังคมหลาย ๆ แห่งทั่วโลกคือ การตัดแล้วเผา (Slash and Burn) นั่นคือการหักล้างถางพงบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ แล้วทำการเผาเพื่อให้ที่ดินโล่งเตียนพอสมควร หลังจากนั้นจึงใช้ไม้ทิ่มลงไปดินเพื่อหยอดเมล็ดพันธุ์ หลังจากใช้ที่ดินทำการเพาะปลูกไปเพียงหนึ่งหรือสองครั้ง เกษตรกรจะปล่อยให้ดินแปลงนั้นไว้ให้ต้นไม้และพืชอื่น ๆ งอกเงย เพื่อให้ดินได้มีโอกาสพักตัวฟื้นสภาพความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง โดยหันไปตัดและเผาที่ดินแปลงอื่นเพื่อทำการเพาะปลูกแทน การเพาะปลูกในลักษณะนี้จึงได้รับการขนานนามว่า การเพาะปลูกหรือการกสิกรรมแบบหมุนเวียน

5. การกสิกรรมแบบเข้มข้นเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของระบบการผลิตในภาคเกษตร โดยมีการใช้กำลังการผลิตและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นกว่าการทำไร่หมุนเวียน เช่น มีการใช้แรงงานสัตว์และเครื่องจักรเข้าช่วยผ่อนแรงในการทำงาน มีการไถคราดที่ดินก่อนทำการเพาะปลูก มีการใช้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิต และมีการสร้างระบบชลประทานและเทคนิคในการควบคุมน้ำที่สลับซับซ้อน ดังเช่น การทำนาดำ เป็นต้น การกสิกรรมแบบเข้มข้นทำให้การรวมตัวและการจัดตั้งองค์กรทางสังคมการเมือง มีลักษณะยั่งยืนและเป็นทางการมากกว่าสิกรรมแบบไร่หมุนเวียน ในสังคมชานาบางแห่ง ความสามารถในการสะสมผลผลิตส่วนเกิน ความแตกต่างในขนาดของการถือครองที่ดิน รวมทั้งขนาดและฐานของระบบเครือญาติอาจนำไปสู่ความแตกต่างทางชนชั้นภายในชุมชนอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความสามารถในการผลิตอาหารและการเลี้ยงสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ การติดต่อค้าขายกับสังคมภายนอกอย่างสม่ำเสมอและความเข้มแข็งขององค์กรทางสังคมการเมืองทำให้ชุมชนชานาหลายแห่งเริ่มขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และเป็นพื้นฐานของการเกิดชุมชนเมืองและรัฐขึ้นในเวลาต่อมา

6. วิธีการผลิตแบบเลี้ยงสัตว์เป็นวิธีการผลิตอีกรูปแบบหนึ่ง พบเห็นมากในแถบภูมิประเทศแบบทุ่งหญ้า เขตเทือกเขาหรือทะเลทรายที่มีปริมาณน้ำฝนน้อย แต่มีหญ้าจำนวนมากพอสำหรับเป็นอาหารของฝูงสัตว์ขนาดใหญ่ได้ สัตว์เลี้ยงที่พบมากที่สุดคือ วัว แพะ และแกะ เนื่องจากทนทานต่อความร้อนและความแห้งแล้ง สามารถเดินทางรอนแรมเป็นระยะทางไกลได้ กินหญ้าและใบไม้เป็นอาหารและเป็นสัตว์ที่ให้นมกับมนุษย์ สังคมที่มีวิธีการผลิตแบบเลี้ยงสัตว์มักเดินทางอพยพเร่ร่อนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวร การอพยพเร่ร่อนอย่างสม่ำเสมอทำให้กลุ่มเลี้ยงสัตว์มักเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ผู้นำอาศัยอย่างกระจัดกระจายกันออกไปในอาณาบริเวณแห่งหนึ่ง ทำการค้าขายสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสัตว์กับชนกลุ่มอื่น ๆ อยู่เสมอ รวมทั้งทำการค้ากับกลุ่มเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ชนเผ่าเหล่านี้มักเป็นพ่อค้าผู้เชี่ยวชาญการแลกเปลี่ยนสินค้า และเป็นช่างฝีมือในด้านต่าง ๆ นิยมสะสมทรัพย์สินเงินทอง มีความแตกต่างด้านความมั่งคั่งร่ำรวยระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มค่อนข้างสูง มีผู้นำและการจัดตั้งองค์กรทางสังคมการเมืองที่แน่นอนชัดเจน

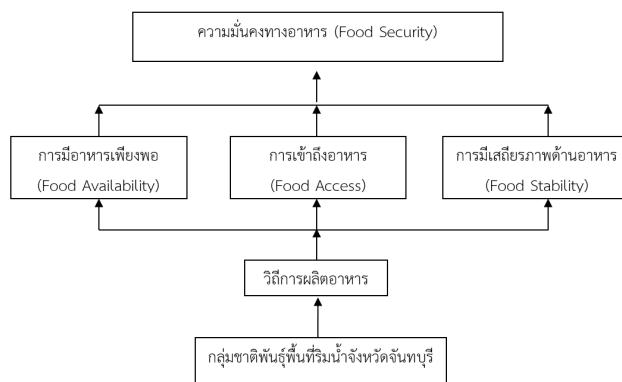
7. การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากการล่าสัตว์และเก็บอาหาร มาเป็นการผลิตแบบเกษตรกรรม โดยเริ่มต้นจากเทคนิคการเกษตรระดับต่ำ เมื่อจำนวนประชากรในบางพื้นที่เพิ่มสูงขึ้นไปอีก ย่อมเกิดความจำเป็นในการคิดค้นเทคนิคการผลิตใหม่ ๆ เช่น การเกษตรกรรมแบบเข้มข้น เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของประชากร

แนวคิดเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) (2002) ได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ และสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทายดังกล่าว เพื่อความอยู่รอดของประชากรในประเทศและประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ปัญหานี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นจากสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่เกิดวิกฤติด้านพลังงาน สภาพแวดล้อม และความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง ทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้น จนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ แนวคิดความมั่นคงทางอาหารมิใช่เพิ่งเกิดขึ้น หากแต่มีการพัฒนาแนวคิดมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีการให้คำนิยาม คำจำกัดความไว้มากมาย ความหมายของแนวคิด “ความมั่นคงทางอาหาร” ถูกพัฒนาให้มีมิติที่ซับซ้อนขึ้นตามพลวัตความเข้าใจของผู้คนในเรื่องบทบาทของอาหารหรือแม้แต่ความแตกต่างในแต่ละประเทศและภูมิภาค อย่างไรก็ตามคำนิยามของความมั่นคงทางอาหารที่ได้รับการนำมาใช้อ้างอิงและเป็นที่รู้จัก

มากที่สุดมาจากการประชุมอาหารโลก (World Food Summit) คือ (อังกอร์ วิลลัฟพร ประเสริฐศักดิ์, 2555)

“Food security, at the individual, household, national, regional and global levels (is achieved) when all people at all times have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious foods to meet their dietary needs and food preferences for an active healthy life”

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิดว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นน้ำจังหวัดจันทบุรี

ที่มา: ดัดแปลงจากงานศึกษาของวิลลัฟพร ประเสริฐศักดิ์ (2555)

จากการทบทวนแนวคิดว่าด้วยความมั่นคงทางอาหาร พบว่า การที่กลุ่มชาติพันธุ์พื้นน้ำจังหวัดจันทบุรี สามารถรักษาวิธีการผลิตและสืบทอดอาหารชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ ต้องประกอบด้วย การมีอาหารที่พอเพียง (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับระบบนิเวศ มีวิถีคิดและดำรงชีวิตในลักษณะพึ่งพาและผูกพันกับธรรมชาติแวดล้อมมาหลายชั่วอายุคนและเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่สายสัมพันธ์ในระบบนิเวศ สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ นำไปสู่การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

นอกจากความหมายของความมั่นคงทางอาหาร ที่ต้องการให้คนทุกคน ทุกเวลา มีความสามารถเข้าถึงอาหารทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ ที่ตรงกับรสนิยมของตนเอง เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรง

แล้ว องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) (2002) ได้แบ่งความหมายด้านความมั่นคงออกเป็น 4 มิติ คือ

ความพร้อมเพียง (Availability) ของปริมาณอาหาร ที่อาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศหรือการนำเข้า รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหาร

การเข้าถึง (Access) ทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคลเพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมีโภชนาการ ทรัพยากรดังกล่าว หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะกำหนดควบคุมกลุ่มสินค้าหนึ่ง ๆ ได้ภายใต้บริบททางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ (รวมถึงสิทธิตามประเพณี เช่น การเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน)

การใช้ประโยชน์ (Utilization) ด้านอาหารผ่านอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาดและการรักษาสุขภาพและสุขอนามัยเพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ ความต้องการทางกายภาพทั้งหมดได้รับการตอบสนอง โดยนัยยะนี้ ความมั่นคงทางอาหารจึงสัมพันธ์กับปัจจัยนำเข้าที่ไม่ใช่อาหารด้วย และมิติสุดท้ายคือ

เสถียรภาพ (Stability) ทางอาหาร ที่ประชาชน ครूरเรือนและบุคคลจะต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอตลอดเวลา ไม่ต้องเสี่ยงกับการไม่สามารถเข้าถึงอาหารอันเป็นผลมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เช่น วิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศ หรือเหตุการณ์ที่เป็นไปตามวงจร เช่น ภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล ในความหมายนี้ความมั่นคงทางอาหาร ครอบคลุมถึงมิติความพร้อมและการเข้าถึงอาหารด้วย

ระหว่างปี ค.ศ. 1960 – 1990 ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากได้ให้เครดิตแก่การปฏิวัติเขียวของบอร์ลอกว่า การปฏิวัติเขียวช่วยเบนเข็มความอดอยากของโลกในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 และช่วยชีวิตผู้คน อาจมากถึงพันล้านคนไว้ นอร์แมน บอร์ลอกได้ตั้งศูนย์ปรับปรุงข้าวโพดและข้าวสาลีนานาชาติ (International Maize and Wheat Improvement Center) ในเม็กซิโกขึ้นในปี ค.ศ. 1964 และได้ใช้เวลากว่า 10 ปีในการพัฒนาข้าวสาลีหลากหลายสายพันธุ์ ที่มีความต้านทานโรค และให้ผลผลิตมากกว่าสายพันธุ์ดั้งเดิม หลังจากนั้นเขาได้นำข้าวสาลีเหล่านั้น พร้อมด้วยข้าวเจ้าและข้าวโพดที่ผ่านการปรับปรุงสายพันธุ์คล้าย ๆ กันมายังเอเชีย ตะวันออกกลาง อเมริกาใต้และแอฟริกาโดยมีปากีสถานและอินเดียที่ได้ประโยชน์จากเมล็ดพันธุ์สายพันธุ์ใหม่มากที่สุด ทำให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นถึง 4 เท่า

ผลงานด้านการปฏิวัติเขียวที่ช่วยผลิตอาหารให้เพียงพอต่อประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้นได้กลายเป็นผลงานโดดเด่นที่ทำให้ นอร์แมน บอร์ลอกได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี ค.ศ. 1970 และเขาได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีอาหารที่เพียงพอไว้ว่า (อ้างใน วิริลพัชร ประเสริฐศักดิ์, 2555)

“We must recognize the fact that adequate food is only the first requisite for life. For a decent and humane life we must also provide an opportunity for good education, remunerative employment, comfortable housing, good clothing, and effective and compassionate medical care.”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า นอร์แมน บอร์ลอค จะยอมรับถึงความสำเร็จของการปฏิวัติเขียวที่ช่วยให้ประชากรหลายร้อยล้านคนมีอาหารเพียงพอ แต่เขาก็ได้ตระหนักถึงหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาความยากจนว่า คือการลดความอดอยากและหิวโหยซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ นอร์แมน บอร์ลอค กล่าวว่า แม้การปฏิวัติเขียวจะช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิต แต่ก็มีผลกระทบที่เกิดขึ้นหลายประการจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง และการพุ่งเป้าไปที่การเพิ่มผลผลิตในพืชเพียงไม่กี่ชนิดที่ให้ประโยชน์แก่เจ้าของที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ ทั้งที่จริงแล้วเป้าหมายสำคัญควรมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้รัฐบาลประเทศต่าง ๆ กำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์เชิงเศรษฐกิจต่อเกษตรกร และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เกษตรกรเข้าถึงตลาดได้ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกได้ด้วย

แนวคิดความมั่นคงด้านอาหารกับการเข้าถึงอาหาร

วิกฤตการณ์อาหารจากความอดอยากที่เกิดขึ้นในทวีปแอฟริกาช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ทำให้หลายฝ่ายเห็นว่าการมีอาหารปริมาณเพียงพอในระดับมหภาคนั้น ไม่สามารถประกันความมั่นคงทางอาหารแก่ประชาชนในระดับครัวเรือนได้ หลายประเทศในทวีปแอฟริกาแม้จะเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหารแต่ประชาชนจำนวนมากยังประสบกับปัญหาความอดอยากและหิวโหย เป็นผลให้มีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง “สิทธิด้านอาหาร” (Food Entitlement) โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดีย คือ Amartya Sen (Dreze Jean and Sen Amartya, 1989) ผู้ชี้ให้เห็นว่า การขาดแคลนอาหารของประชาชนในหลายประเทศไม่ได้เกิดจากอาหารไม่เพียงพอ แต่เกิดจากการเข้าถึงสิทธิด้านอาหาร ในทางการเมืองข้อเสนอของเขามีอิทธิพลอย่างมากต่อการขยายแนวคิดความมั่นคงทางอาหารที่ไม่ได้ผูกติดอยู่กับความพอเพียงของอุปทานอาหารในระดับมหภาคเท่านั้น แต่ยังเน้นพิจารณาถึงมิติการเข้าถึงอาหารในระดับบุคคลและครัวเรือนด้วย

การเข้าถึงอาหาร คือ การที่ประชาชนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหารโดยการผลิตเองในครัวเรือนหรือซื้อมาบริโภค ดังนั้นการที่ประเทศหนึ่งมีอาหารในภาพรวมเพียงพอก็ไม่ได้เป็นการประกันว่าประชาชนทุกคนจะมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ ถ้าหากปัญหา

ความยากจนยังคงมีอยู่เพราะในขณะที่อาหารมีราคาแพงขึ้น ประชาชนบางส่วนก็อาจขาดแคลนอาหารบริโภคได้

ความมั่นคงทางอาหารกับความปลอดภัยทางอาหาร

ในทศวรรษที่ 1990 แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้ครอบคลุมถึงเรื่องคุณค่าของอาหาร โภชนาการ ความปลอดภัยและความสมดุลทางอาหาร โดยนักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้หันมาให้ความสำคัญในเรื่องการบริโภคอาหารอย่างมีประโยชน์ ถูกสุขลักษณะ มีคุณภาพและความปลอดภัย เพื่อสุขภาพที่ดีของประชากรโลก งานวิจัยของ Dreze Jean และ Amartya Sen (1989) เรื่อง Hunger and Public Action ระบุว่าประเด็นเรื่องสุขภาพและโภชนาการควรถูกนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาความอดอยากและภาวะขาดแคลนอาหารของประชาชนด้วย ขณะที่องค์การ UNICEF (อ้างใน วิลล์พัชร, 2555) ได้ระบุว่าอาหารเป็นปัจจัยสำคัญของสาเหตุการเกิดภาวะทุพโภชนาการในแม่และเด็กซึ่งเกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะและไม่มีความหลากหลายทางอาหาร

นอกจากนั้น กรมการเกษตรของสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture - USDA) (อ้างใน วิลล์พัชร ประเสริฐศักดิ์, 2555) ได้ชี้ว่า ความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในครอบครัวทั้งหมดสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอในทุกเวลา และดำเนินการได้เองเพื่อความสุขภาวะที่ดี ดังนั้นความมั่นคงทางอาหารจึงประกอบด้วย การมีอาหารเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเนื่องจากแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารถูกพัฒนามาจากความแตกต่างด้านแนวทางการมองปัญหา ทั้งทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยทุกฝ่ายต้องการแก้ไขปัญหาในทุกระดับทั้งในเชิงโครงสร้างและความต้องการระบุเป้าหมายของแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งเรื่องกระบวนการผลิต การเข้าถึงอาหาร และความปลอดภัยทางอาหาร

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์

การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมใดสังคมหนึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือชนกลุ่มใหญ่ของสังคมและชนกลุ่มน้อย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้

1. พฤติกรรมของชนกลุ่มใหญ่ที่มีต่อชนกลุ่มน้อย

ในแต่ละสังคมย่อมประกอบไปด้วยผู้คนจำนวนมากที่มาจากที่ต่าง ๆ ตามพัฒนาการแห่งการอพยพย้ายถิ่นของมนุษยชาติ สังคมมนุษย์จึงประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่

กับชนกลุ่มน้อยอีกหลายกลุ่มที่อยู่ร่วมกันมานาน ชนหลายกลุ่มที่อยู่ร่วมกันนั้นจะมีการติดต่อไปมาหาสู่กันเป็นธรรมดาโดยชนกลุ่มใหญ่อาจมีทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อยในลักษณะที่แตกต่างกัน พฤติกรรมของชนกลุ่มใหญ่ที่มีต่อชนกลุ่มน้อยจึงมีลักษณะ ดังนี้ (Thomas and Anderson, 1972: 161 – 163)

1) การทำลายล้าง (Extermination) เป็นความพยายามของชนกลุ่มใหญ่ที่จะแก้ไขปัญหชนกลุ่มน้อยโดยการทำลายล้างชนกลุ่มน้อยให้หมดไปจากสังคม การทำลายล้างชนกลุ่มน้อยมักใช้วิธีกดดันอย่างรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือการทำลายล้างคนครึ่งสัญชาติหรือชาวยิว

2) การขับไล่ (Expulsion) เป็นสถานะที่ชนกลุ่มน้อยไม่อาจอยู่ร่วมกับชนกลุ่มใหญ่ได้เพราะถูกชนกลุ่มใหญ่ทำลายล้าง ชนกลุ่มน้อยที่เหลือจึงต้องหลบหนีออกจากสังคม

3) การแยกย่านที่อยู่อาศัย (Segregation) เป็นการจัดสถานที่เฉพาะให้ชนกลุ่มน้อยได้อยู่อาศัย เป็นวิธีการแยกชนกลุ่มน้อยออกจากชนกลุ่มใหญ่ของสังคมอย่างสุขสงบ การแยกย่านเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างแยกสถานที่อยู่ การแยกย่านชนกลุ่มน้อยบนพื้นฐานของการเป็นสมาชิกสังคม ได้มีผลต่อการรักษาเอกลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยได้ระดับหนึ่ง ทำให้ชนกลุ่มน้อยมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากชนกลุ่มใหญ่ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลของชนกลุ่มใหญ่ก็สามารถสร้างแรงกดดันต่อชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มที่แตกต่างกันได้

4) บูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการที่ทำให้ลำดับชั้นทางสังคมระหว่างชนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อยมีความเหมือนกัน บูรณาการไม่จำเป็นต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่บูรณาการมีนัยยะแห่งการทำให้เกิดรูปแบบของการปรองดองกัน เครื่องกีดขวางทางรูปธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการแบ่งลำดับชั้นจะถูกทำลายไป แต่เครื่องกีดขวางทางนามธรรมบางอย่างอาจจะยังคงดำรงอยู่ วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ยังคงมีความแตกต่างกัน

5) การผสมกลืนกลาย (Assimilation) เป็นกระบวนการที่ทำให้ลำดับชั้นทางสังคมของชนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อย ที่มีลักษณะแตกต่างกันกลมกลืนเข้าเป็นลำดับชั้นทางสังคมเดียวกัน การผสมกลืนกลายต้องการภาพแห่งลำดับชั้นเริ่มแรก ที่ไม่แบ่งแยก เมื่อการผสมกลืนกลายเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ความแตกต่างระหว่างลำดับชั้นจะถูกเชื่อมเข้าหากันอย่างสนิท จนกระทั่งลำดับชั้นทางสังคมอย่างใหม่ที่เป็นเอกภาพได้เกิดขึ้น

การผสมกลืนกลายที่สมบูรณ์เป็นกระบวนการที่ยาวนาน เพราะการเชื่อมผืน และการยอมรับวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาพอสมควร การผสมกลืนกลายจะไม่เกิดขึ้นถ้าบูรณาการระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ยังไม่ปรากฏออก เพราะถ้าชนทั้งสองกลุ่มถูกแยกออกจากกันทั้งสองฝ่ายจะไม่มีหนทางที่จะผสมกลืนกลายกันได้

เมื่อชนกลุ่มน้อยอยู่ร่วมกับชนกลุ่มใหญ่ไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันในลักษณะใดจะมีพฤติกรรมต่อเนื่อง (Continuum of Behavior) ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ พฤติกรรมของชนสองกลุ่มที่อยู่ด้วยกันจะมีลักษณะของความต่อเนื่อง ด้านหนึ่งเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นพฤติกรรมสร้างสรรค์ พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นความสัมพันธ์แบบต่อต้านกันระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ โดยเริ่มจากการแยกย้ายการขับไล่และการทำลายล้าง ลักษณะการต่อต้านซึ่งกันและกันตั้งแต่ไม่รุนแรงไปจนถึงการใช้กำลังรุนแรง ส่วนพฤติกรรมสร้างสรรค์เป็นความสัมพันธ์แบบผสมผสานปรองดองระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ โดยเริ่มจากบูรณาการการเชื่อมผืน และการผสมกลืนกลาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. วิธีในการวิจัย

ในการวิจัยนี้เน้นกระบวนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research (PAR)) โดยใช้แนวทางแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) จึงไม่ใช่เพียงการผสมผสานระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ เท่านั้น แต่เป็นการมองแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม (Wholeness Approach) ด้วย สำหรับเทคนิคในการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. การใช้กรณีศึกษา (Case Study Approach)
2. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และหลักฐานทาง

โบราณคดี

3. การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า (Oral History)

4. การอภิปรายกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปและอาศัยในพื้นที่ริมน้ำ ได้แก่ ชุมชนชาวญวน ชุมชนชาวจีน ชุมชนชาวไทย อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวนอย่างน้อย 10 คน โดยการสัมภาษณ์แนวประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า ใช้แนวคำถามแบบปลายเปิด ในบางพื้นที่มีการอภิปรายกลุ่มเฉพาะเพื่อสนทนาแบบตั้งความจดจำในอดีตออกมาอย่างอิสระ (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, 2542) คำถามปลายเปิดนั้นได้ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การดำเนินชีวิต โภชนาการ ความพอเพียงด้านอาหาร รวมถึงผลกระทบอื่น ๆ โดยในระหว่างการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลได้แสดงการประกอบอาหารพื้นบ้านแต่ละชนิด ทำให้เห็นว่าวัตถุดิบที่นำมาประกอบเป็นอาหารส่วนใหญ่มาจากภายในพื้นที่ และบางส่วนมีการจัดซื้อจากตลาดทั่วไป การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องในระยะเวลา 3 เดือน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะเน้นการตีความและอธิบายความหมายจากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่เก็บได้ โดยพิจารณาผ่านความคิดทางทฤษฎีสังคมศาสตร์ในแบบการใช้องค์ความรู้เชิงสหวิทยาการ (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, 2542) เป็นการนำความรู้แขนงต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต การเมือง การปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการสังเคราะห์ผลลัพธ์และข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยนั้นจะนำไปสู่การอธิบายเกี่ยวกับ “ความมั่นคงทางอาหาร” ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) โดยพิจารณาวิถีการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ริมน้ำจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ ญวน จีน และไทย มีลักษณะของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในประเด็น ความพอเพียง ดังนี้

การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ญวน พบว่า ผู้อพยพชาวเวียดนามหรือกลุ่มชาติพันธุ์ญวน มีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานนอกประเทศเวียดนามที่เรียกกันว่า “ชาวญวนโพ้นทะเล” ได้เดินทางอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน สำหรับชาติพันธุ์ญวนในจันทบุรี มีการตั้งถิ่นฐานรวมกัน ณ ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี Peter A. Poole นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันได้ทำการศึกษาและพบว่ามี การตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 300 ปี และชุมชนชาวญวนแห่งนี้มีประชากรนับถือศาสนาคาทอลิกมากที่สุดในประเทศไทย (มุสตี จันทวิล, 2541) นอกจากเหตุผลด้านนโยบายของรัฐที่ทำให้ชาติพันธุ์ต้องเลือกพื้นที่อาศัยในชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีแล้ว ในพื้นที่จันทบุรียังตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำ สามารถสัญจรไปได้สะดวก “เมืองจันทบุรีและเมืองชายทะเล เป็นหนทางเหมาะสมสำหรับจะหนีต่อไปที่อื่นได้ง่าย” (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545 และคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี, 2546: 96) การอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำยังสะดวกต่ออาหาร สามารถแสวงหาวัตถุดิบมาสร้างสรรคอาหาร ชาวญวนจึงได้นำสัตว์น้ำที่หาได้อย่างง่ายดายมาประกอบเป็นอาหาร เช่น ปลาต้มส้ม ที่มีการนำเอาวัตถุดิบในพื้นที่ขึ้นอย่างหอมแดงที่ปลูกในพื้นที่ริมแม่น้ำ มาผสมกับมะขามเปียก (มะขามสุกที่มีรสชาติเปรี้ยว) เป็นวัตถุดิบในเขตพื้นที่ที่มีน้ำน้อย หรือไม่ค่อยต้องการน้ำในการเจริญเติบโต มาผสมผสานกันจนกลายเป็นเมนูอาหารอย่างปลาต้มส้ม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจภายใต้การพัฒนาโดยรัฐ ได้ส่งผล

กระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาติพันธุ์ญวน โดยการผลิตสินค้าเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนหรือขาย เช่น การจับปู ปลา กุ้งไปขาย การตีเหล็กหรือการทอเสื่อไปขาย การซื้อสินค้าบริโภคจากตลาด เนื่องจากไม่สามารถผลิตเลี้ยงตัวเองได้ทั้งหมด เช่น การซื้อข้าวจากพ่อค้าทั้งที่เป็นคาทอลิกและไม่ใช่คาทอลิก การซื้อสินค้าปัจจัยการผลิตจากตลาด เช่น การซื้ออุปกรณ์ในแม่น้ำจากร้านขายของในตลาด การซื้อสิ่วมกสำหรับการทอเสื่อ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เรื่องของการลงทุนและปัจจัยในเชิงเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารในมิติด้านความพร้อม (Availability) ของกลุ่มชาติพันธุ์ญวน พบว่า ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ชนิดต่าง ๆ และสัตว์น้ำในแม่น้ำจันทน์ จนกระทั่งมีการเอ่ยว่า “เมื่อก่อนมองไปในแม่น้ำ จมเอาได้เลย เพราะมันชุกชุมมาก” แต่เมื่อราวปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลพัฒนาเส้นทางคมนาคม ทำให้การเดินทางสะดวก มีการติดต่อกับสังคมภายนอกกลุ่ม และเกิดการโยกย้ายถิ่นฐาน อีกทั้งมีการผสมผสานวิถีชีวิตเข้าสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับตลาดภายนอก ทำให้มีการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยน เข้ามาทดแทนทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนที่ลดลง ประกอบกับรัฐบาลมีแนวทางพัฒนาทำเส้นทางส่งน้ำใหม่ เพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วมส่งผลให้ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพเปลี่ยนแปลงไป

การสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน พบว่า การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยเริ่มจากการค้าขายระหว่างกันของทั้งสองประเทศ ตั้งแต่ในสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ โดยเรือสำเภาสินค้า ระยะทางไปกลับระหว่างประเทศจีนและไทยมีระยะไม่ไกล ทำให้การไปมาเป็นเรื่องที่ง่ายดาย การให้ข้อมูลของชาวจีนในจังหวัดจันทบุรีที่อาศัย ณ ตลาดริมน้ำจันทบุรี ที่ว่า “...แต่ย่เล้าให้ฟังว่าเดินทางด้วยเรือสำเภาจากท่าเรือหัวเขา บางส่วนจะมาลงท่าแหลบ อำเภอมะเมือง จังหวัดจันทบุรี และบางส่วนจะมาทางเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี...” หลังจากนั้น ชาวจีนอพยพเหล่านี้ จะค่อย ๆ ขยายถิ่นฐาน และตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยตามแหล่งน้ำจืด แม่น้ำ และตามชายฝั่งทะเล

ความคล้ายคลึงกันทางสภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สภาพะดินฟ้าอากาศ และวัฒนธรรม นับเป็นเรื่องธรรมดาที่ชาวจีนจะปรับตัวให้เข้ากับประเทศพุทธศาสนา ซึ่งมีข้าว และปลาเป็นอาหารหลัก (สกินเนอร์ สกินเนอร์, 2548) สะท้อนให้เห็นได้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทั้งสองดังกล่าว ได้สะสมทุนทางสังคมในแง่ของความรู้จักมักคุ้นระหว่างกันของทั้งสองประเทศ ส่งผลต่อการตัดสินใจในการอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทย ราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศจีนประสบปัญหาภายในประเทศอย่างรุนแรง

อาทิ ภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม – ฝนแล้ง) การทำสงครามกับประเทศตะวันตก การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในลักษณะที่ล้นเกิน

ขณะที่ประเทศไทยหลังทำสงครามกับประเทศพม่า กัมพูชา และลาว ทำให้ประเทศไทยสูญเสียแรงงานคนจำนวนมาก ประเทศไทยจึงต้องการแรงงานในการทำกสิกรรม เกษตรกรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล สอดรับกับการอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทย เพราะประเทศไทยต้องการแรงงานอีกทั้งชาวจีนที่อพยพส่วนใหญ่เป็นคนจน เคยเป็นเกษตรกร หรือชาวนาในเมืองจีนมาก่อน และมายังประเทศไทยเพื่อทำงานเป็นกรรมกรธรรมดา (สกินเนอร์ สกินเนอร์, 2548) หลังจากชาวจีนอพยพมายังประเทศไทยได้มีการขยายตัวและตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยในเขตชายฝั่งทะเลและบริเวณที่ลุ่มแถบแม่น้ำสายใหญ่ ๆ (สกินเนอร์ สกินเนอร์, 2548)

ชุมชนชาวจีนดั้งเดิมในจังหวัดจันทบุรีอาศัยอยู่ และตั้งหลักแหล่งตามชายฝั่งทะเลทั้งในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี เขตอำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์และอำเภอท่าใหม่ สำหรับเขตอำเภอเมืองจันทบุรีชาวจีนตั้งถิ่นฐานบริเวณย่านท่าหลวงริมแม่น้ำจันทบุรี ตลอดไปจนถึงตลาดล่างซึ่งเป็นชุมชนของชาวนวนโดยมีศาลเจ้าของชาวจีนเป็นที่หมาย ชาวจีนส่วนใหญ่ในระยะแรก ทำอาชีพประมง และค้าขาย ระยะเวลาต่อมาอาชีพที่สำคัญของชาวจีนคือการปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น พริกไทย ยาสูบ อ้อย และผลไม้ชนิดต่าง ๆ ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการค้าที่สำคัญของจังหวัดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาทิ การเพาะปลูกอ้อย พริกไทย ยาสูบ การค้าของป่า การทำน้ำตาล และการต่อเรือสำเภา รวมทั้งเป็นนายอากรเก็บส่วย เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544; ปราบธนา ศรีวิศาลศักดิ์, 2542; ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2555)

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ในการสร้างพื้นที่อาหารให้กับตนเองจนเกิดเป็นความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงของตนเอง ได้แก่ การทำเกษตร การปลูกพืชผักสวนครัวล้มลุก เช่น ผักคะน้า ต้นหอม กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก หัวไชเท้า ผักกวางตุ้ง เป็นต้น ควบคู่กับการเลี้ยงสุกรเพื่อการบริโภคเนื้อและบางส่วนผลิตเพื่อขาย นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มชาวจีน (ชาวจีนแต้จิ๋ว) มีความชำนาญในการปลูกพริกไทยตั้งแต่อยู่ประเทศจีน ดังนั้น เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยจึงนำเอาประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่มาเริ่ม และบุกเบิกการปลูกพริกไทยเพื่อขาย

นอกจากการทำเกษตรชาวจีนยังมีทักษะในการทำประมง เมื่อมาอาศัยในพื้นที่ใหม่จึงมีการนำทักษะมาใช้ดำเนินชีวิต โดยการจับสัตว์น้ำจืด บริเวณแม่น้ำจันทบุรีและคลองสาขา ในระยะแรกเป็นการทำเพื่อยังชีพในครัวเรือนหรือการถนอมอาหาร กรณีที่มี

เหลือจะมีแลกเปลี่ยนกับอาหารชนิดอื่นกับชาวจีนหรือคนกลุ่มอื่น แต่เมื่อนโยบายรัฐที่มี
แนวนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น การสร้างเขื่อนพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ
จังหวัดจันทบุรี ทำให้ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพท้ายเขื่อนพลวงค่อย ๆ
หายไป ประกอบกับการเจริญเติบโตของเมือง การขยายตัวของประชากร ทำให้ปริมาณของ
สัตว์น้ำจืดลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และทุนทางวัฒนธรรมในการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ในจังหวัดจันทบุรี ทำให้เรา
ได้เห็นภาพของความหมายของความมั่นคงทางด้านอาหารในมิติด้านความพร้อมเพียง
(Availability) โดยพบว่า ในระยะแรกจะรับจ้างเป็นแรงงานกรรมกร แต่เนื่องด้วย
ประสบการณ์ที่สะสมกันมาจากการเกิดของตน ได้พัฒนาและขยายพื้นที่อาหารของตนด้วย
การทำเกษตรแบบเรียบง่ายลักษณะแปลงพืชผักล้มลุกและการทำประมงทั้งแบบน้ำจืดและ
น้ำเค็ม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ของตนมีปริมาณอาหารจำนวนมากพอที่จะดำรงอยู่ได้

การดำรงชีวิตของตนอยู่ภายใต้การพึ่งพิงตามธรรมชาติเป็นหลัก ส่งผลให้กลุ่ม
ชาวจีนใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดิน เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างทางอาหาร ตลอดจนการผลิต
อาหาร ให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่ม โดยนัยดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า
ความมั่นคงทางอาหาร ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญก็คือ การกระจายอำนาจ หรือการให้กรรมสิทธิ์
ความเป็นเจ้าของในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ซึ่งเราเรียกว่า “ที่ดินทำกิน” ก่อน
เพราะพื้นที่ดินนับเป็นปัจจัยนำเข้าปัจจัยแรกที่จะนำไปสู่การสร้าง และการผลิตอาหารให้
กับตนเอง และกลุ่ม โดยเป็นการสร้างหลักประกันเบื้องต้นในกายภาพหน้าได้ว่ากลุ่มของ
ตนจะใช้พื้นที่ดินในการสร้าง และผลิตอาหารอย่างมั่นคง

การสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท
ว่ากันว่าเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาอาศัยบริเวณลุ่มน้ำโขงผ่านเข้าไปในดินแดนสิบสองจุไทย
มีการเรียกขานคนกลุ่มนี้ว่า “ไทยน้อย” ว่ากันว่ากลุ่มไทยน้อยเป็นบรรพบุรุษของชาวไทย
ในปัจจุบัน (ธีรพล, ม.ป.ป.) ชาติพันธุ์ชาวไทนี้เป็น 1 ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในจังหวัด
จันทบุรีที่ประกอบไปด้วยหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชาวอง ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิม
ชนชาติลาว เขมร ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยอยุธยา ชาวจีน ที่เดินทางโดยเรือเข้ามาค้าขาย
ชาวญวนที่เข้ามาใช้จันทบุรีเป็นจุดพักก่อนที่จะเดินทางทางสู่โขงตอน ประเทศเวียดนาม ใน
ขณะที่คนไทซึ่งเข้ามาอาศัยในจังหวัดจันทบุรีในฐานะผู้ปกครอง (อรรณพ ไกล้ำ, ม.ป.ป.)

อย่างไรก็ตาม ชาติพันธุ์ชาวไท ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนชาติพันธุ์อื่น ๆ
เช่น คนจีน คนญวน หรือคนอง ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดจันทบุรี ทำให้ปัจจุบัน
คนไทยและชนพื้นเมืองได้มีการผสมผสานทั้งทางด้านเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี

อย่างแยกกันไม่ออก (อรรณพ ใจกล้า, ม.ป.ป.) เช่น การถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มชาติพันธุ์
ญวนให้กับกลุ่มคนไทย ซึ่งในปัจจุบันเสื้อก “บางสระเก้า” เป็นเสื้อที่สร้างชื่อให้กับชุมชน
บางสระเก้าและจังหวัดจันทบุรีจนกระทั่งในปัจจุบัน

ร่องรอยของชาวไทยในยุคประวัติศาสตร์ของไทยที่มีการบันทึกไว้ว่า เรือเมลต์ลอด
กระทั่งเรือใบที่แล่นไปมาระหว่างจันทบุรีกับจังหวัดต่าง ๆ ย่อมต้องผ่านไปตามทางปากน้ำ
แหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ชายทะเล
ปากน้ำแหลมสิงห์เป็นอ่าวของปลายแม่น้ำจันทบุรี (หลวงสาครคชเขตต์, 2539) ทำให้เกิด
การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างชาวบ้านจากต่างพื้นที่ที่ได้แวะเวียนเข้ามา การเดินทางไปมา
หาสู่ระหว่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาษา
จันทบุรีมีภาษาที่เรียกว่า ภาษาจันท เป็นภาษาที่ใช้พูดกันโดยทั่วไปในภาคกลาง จะต่างกัน
ที่สำเนียง เป็นสำเนียงของชาวจันทบุรีโดยเฉพาะ ภาษาจันทจะไปคล้ายคลึงกับภาษาถิ่น
ทางใต้ (นครศรีธรรมราช) (อรรณพ ใจกล้า, ม.ป.ป.: 373)

มีการวิเคราะห์กันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท น่าจะเป็นชุมชนเก่าแก่มากกว่า 200
ปี โดยเฉพาะในชุมชนบางสระเก้า มีลักษณะเป็นเกาะเป็นชุมชนกึ่งปิด เพราะการคมนาคม
ติดต่อกับชุมชนอื่นนั้นสามารถเดินทางไปได้โดยทางเรือแต่เพียงอย่างเดียว คนต่าง
ชุมชนอื่น ๆ ไม่ใคร่มีโอกาสได้แวะเวียนเข้าไปมากนัก ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในอดีต
ของคนไทยในชุมชนแห่งนี้ปรากฏอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ (ชัยยนต์
ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2555)

สำหรับลักษณะภูมิประเทศที่ชาติพันธุ์ชาวไทอาศัยอยู่เป็นพื้นที่ราบลุ่มตามแนว
ชายฝั่ง มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านชุมชนบางสระเก้า ได้แก่ คลองพลั่วที่มีแหล่งต้นน้ำมาจาก
อุทยานน้ำตกพลั่ว คลองบางสระเก้า คลองหนองบัว เส้นทางของคลองเหล่านี้จะเชื่อมโยง
กันโดยตลอด การไหลของแม่น้ำได้แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของพื้นที่ตอนที่เหมาะสมแก่
การสร้างที่อยู่อาศัยและการปลูกพืชเกษตร และในส่วนพื้นที่ราบบริเวณน้ำเค็มซึ่งเป็นบริเวณ
ชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะทั้งน้ำเค็มและน้ำกร่อย การมีป่าไม้ชายเลน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ
และสัตว์ป่า ป่าชายเลนได้แก่ ป่าโกงกาง ป่าจาก รวมไปถึงทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย
ปู ปลา ทำให้สภาพอากาศในพื้นที่ชุมชนมีความสัมพันธ์สูง

ด้วยลักษณะของพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มตามแนวชายฝั่ง ทำให้พื้นที่อยู่อาศัย
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่อาศัยในพื้นที่ตอนสร้างที่อยู่อาศัยและการปลูกพืชเกษตร และใน
ส่วนพื้นที่ราบบริเวณน้ำเค็มซึ่งเป็นบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะทั้งน้ำเค็มและน้ำกร่อย
การมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างป่าไม้ชายเลน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณและสัตว์ป่า ป่าชายเลน
ได้แก่ ป่าโกงกาง ป่าจาก รวมไปถึงทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ล้อมรอบบริเวณ

ทำให้พื้นที่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ การรวมกลุ่มของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวไทบริเวณบ้านบางสระแก้ว ทำให้การทำมาหาเลี้ยงชีพของไทยมีลักษณะแบบการพึ่งพาตนเองคือ การประกอบอาชีพหลักแบบสังคมไทยดั้งเดิมคือ การทำนา และการประมงชายฝั่ง เป็นประมงขนาดเล็กของแต่ละครอบครัว

จากลักษณะของชุมชนและสภาพภูมิประเทศจะเห็นได้ว่า ชาติพันธุ์ไท มีการปรับตัวให้สัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ โดยมีการนำวัตถุดิบจากแหล่งที่อาศัยมาสร้างสรรค์อาหาร ดังจะเห็นได้ว่าชาวไทยมีการทำประมงขนาดเล็กบริเวณปากน้ำ ซึ่งเป็นที่อาศัยของสัตว์ที่หลากหลาย อาหารของชาวไทยโดยทั่วไป ไม่ได้ผ่านกระบวนการที่ซับซ้อน แต่เป็นการนำสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา มาทำให้สุกและบริโภคพร้อมกับข้าวที่ชาวไทยส่วนใหญ่ปลูกไว้เพื่อบริโภค โดย กุ้ง หอย ปู ปลา จะนำมาบริโภคพร้อมกับพืชสมุนไพรที่หาได้ง่ายบริเวณรอบพื้นที่อาศัย

การใช้ชีวิตอยู่ริมชายฝั่งทำให้ชาวไทยสามารถหาอาหารจากท้องทะเลได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น เมื่อมีอาหารเหลือ พวกเขาจะนำบางอย่างมาแปรรูปเป็นอาหารอีกประเภท เช่น ไตปลา ที่ใช้ทำแกงไตปลา หรือ กุ้งฝอย หรือชาวไทยบางกลุ่มเรียกว่า กุ้งเคย มีลักษณะคล้ายกุ้ง แต่ตัวเล็กกว่า และไม่มีกริแหลม ๆ ที่บริเวณหัว เหมือนกุ้ง ตัวสีขาวใส มีตาสีดำ ขนาดยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร มีเปลือกบางและนิ่ม เป็นอาหารของวาฬบาลีน (baleen whale) ปลากระเบนราหูน้ำเค็ม ปลาฉลามวาฬ แต่สำหรับชาติพันธุ์ชาวไทย กุ้งเคย ใช้ทำกะปิและน้ำบูดู (ปาลิตา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2559)

ทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ชาวไทยไม่เพียงจะเป็นแหล่งอาหารสำหรับหล่อเลี้ยงกลุ่มชาติพันธุ์นี้ แต่การมีเส้นคมนาคมเพียงเส้นทางเดียวทำให้ชาวบ้านต้องเรียนรู้ในการแสวงหาพืชสมุนไพรในการรักษาตัว ดังนั้น จึงมีสมุนไพรที่ชาวบ้านหยิบจากธรรมชาติและนำมาใช้บำบัดอาการเจ็บป่วยรวมถึงใช้ทำเป็นอาหาร เช่น ตะบูนดำ ตะบูนขาว ดอกไก่อี้เตี้ย ใบขลุ่ย (สมุนไพรที่มีสรรพคุณช่วยลดความดัน/ลดความอ้วน) ลูกเภาว้คัน (มีลักษณะคล้ายผลองุ่น ใช้เป็นอาหาร) ใบกะเพรา ที่นำมาผสมเข้ากับปูนแดง ช่วยรักษาอาการท้องอืด เป็นต้น พืชสมุนไพรเหล่านี้ยังคงได้รับการถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจวบจนถึงปัจจุบัน

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาของรัฐส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท มิติด้านความพร้อมเพียง (Availability) พบว่า ในระยะแรกมีการดำรงชีวิตโดยการทำประมงขนาดเล็ก มีการหาของป่าในบริเวณใกล้เคียง รวมถึงมีการทำเกษตรแบบเรียบง่าย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีปริมาณอาหารจำนวนมากพอที่จะสามารถดำรงอยู่ของกลุ่มตัวเอง นอกจากนั้นพบว่า

การที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและทำนา การขยายพื้นที่อาหารมีลักษณะเรียบง่าย อีกทั้งอาหารส่วนใหญ่ไม่ผ่านกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน “จับมาแบบไหน ก็เอามาต้ม ทำกินกันสด ๆ”

นโยบายการพัฒนาของรัฐในการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานให้ตลาดมีความต้องการทรัพยากรจากท้องทะเลอย่างมาก ผลจากความต้องการนี้ นำมาสู่การทำกิจกรรมประมงที่คุกคามแหล่งผลิตอาหารจากท้องทะเล ส่งผลกระทบต่อความพอเพียงของอาหารและวัตถุดิบที่เกี่ยวข้อง แม้ว่ากลุ่มชาวไทยยังคงสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ แต่นโยบายส่งเสริมการผลิตในเชิงพาณิชย์ ทำให้มีการทำนากุ้งกลาดำ มีการทำลายป่าชายเลนและอื่น ๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของของระบบนิเวศเกิดการสูญเสียความสมดุล ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในพื้นที่ลดลง

นอกจากนั้นแล้ว ในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่ทำให้มีการสัญจรได้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้ผู้คนจากในและต่างพื้นที่มีความต้องการบริโภคอาหารที่มีมากอย่างท่วมท้น สามารถเข้าถึงและหิбыฉวยประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในพื้นที่ ทำให้กลุ่มชาวไทยดั้งเดิมต้องเผชิญอยู่กับความเสี่ยงในการถูกคุกคามจากบุคคลภายนอกและนายทุน ชาวไทดั้งเดิมซึ่งมีสถานะเป็นชาวประมงพื้นเมืองขนาดเล็กจึงไม่สามารถปกป้องอยู่ชั่ววู้น้ำของตนได้

ส่งผลต่อความไม่มั่นคงทางอาหารของชาติพันธุ์ไท แม้ในระยะหลังจากที่เผชิญกับความไม่มั่นคงทางอาหารและเกิดการตระหนักรู้ จนนำมาสู่การแสวงหาแนวทางในการปกป้องแหล่งทรัพยากร โดยการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนถึงปัญหาจนทำให้เกิดโครงการบ้านปลา ธนาคารปู เพื่อเพิ่มประชากรสัตว์น้ำและปกป้องท้องทะเลให้พ้นจากการคุกคามของกลุ่มประกอบการประมงรายใหญ่ ที่ใช้เรืออวนลากอวนรุนเข้ามากอบโกยทรัพยากร แต่ปริมาณของทรัพยากรยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดจันทบุรี สามารถจำแนกได้ ดังนี้

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ฉวน พบว่า สามารถนำกรณีศึกษามาอภิปรายในเชิงทฤษฎี และชี้ให้เห็นถึงนัยยะเชิงทฤษฎี ความมั่นคงทางอาหาร จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า การจำกัดอยู่ในกรอบของกระบวนการผลิต มีเป้าหมายการผลิตเพื่อให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคนั้น ไม่สามารถสะท้อนภาพของความมั่นคงทางอาหารได้ เนื่องจากแม้จะมี

ปริมาณอาหารมากแล้ว แต่ปัญหาความอดอยากยังคงอยู่ ด้วยเหตุนี้แนวคิดทางเลือกใหม่จึงเกิดขึ้นโดยหลายฝ่ายตระหนักว่า ความมั่นคงทางอาหารไม่ได้มีเพียงมิติด้านการผลิตอาหารให้ได้มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ เช่น การเข้าถึงอาหาร การผลิตอาหารให้ได้ปริมาณสม่ำเสมอ ความปลอดภัยทางอาหาร ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ทั้งยังรวมถึงบริบทแวดล้อมอื่น ๆ ของความมั่นคงทางอาหาร เช่น การพัฒนา การลดปัญหาความยากจน สถานการณ์ความเสี่ยงความเปราะบาง การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาชุมชน เป็นต้น นอร์แมน บอร์ลอก กล่าวว่า แม้ว่าการปฏิวัติเขียวจะช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตแต่ก็มีผลกระทบที่เกิดขึ้นหลายประการ ทั้งที่จริงแล้วเป้าหมายสำคัญควรมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คน

โดยที่ผลการศึกษานั้นสอดคล้องกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization (FAO) (2002) จากความหมายของความมั่นคงทางอาหาร ในด้านมิติความพอเพียง ของปริมาณอาหารในกลุ่มชาติพันธุ์ฮั่นที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำจันทน์ พบว่ามีความพอเพียงของปริมาณอาหารกับความต้องการที่จะบริโภคของคนในชุมชน เนื่องจากในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวแวดล้อมไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรมในการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ในจังหวัดจันทบุรี ทำให้เราได้เห็นภาพของความหมายของความมั่นคงทางด้านอาหาร สามารถนำมาอภิปรายกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 1) ความพอเพียง ชาวจีนอพยพหลังจากมาถึงประเทศสยามได้ไม่นานถึงแม้ในระยะแรกจะรับจ้างเป็นแรงงานกรรมกรทั่วไป (Unskilled Labor) แต่เนื่องด้วยประสบการณ์ที่สะสมกันมาที่บ้านเกิดของตน ได้พัฒนา และขยายพื้นที่อาหารของตนด้วยการทำเกษตรแบบเรียบง่าย ลักษณะแปลงพืชผักล้มลุกและการทำประมงทั้งแบบน้ำจืด และน้ำเค็ม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ของตนมีปริมาณอาหารจำนวนมากพอที่จะสามารถดำรงอยู่ของกลุ่มตัวเองได้ ประกอบกับสภาพทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกัน จึงเป็นเรื่องง่ายที่กลุ่มชาวจีนอพยพสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของประเทศไทยได้ แนวคิดความมั่นคงทางด้านอาหารมองว่า ปริมาณอาหารที่อาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศ ชาวจีนอพยพสามารถผลิตอาหารเองได้ โดยไม่ต้องนำเข้าหรือการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หรือเอกชนอื่น

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ที่มีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ไท พบว่า สาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิธีการผลิตอาหารของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ใหม่มีผลจากสาเหตุประการสำคัญ คือ โครงการพัฒนาของรัฐ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจทุนนิยม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การเคลื่อนย้ายประชากรทั้งในประเทศ (กลุ่มแรงงาน) และต่างประเทศ (กลุ่มนักท่องเที่ยว) ทำให้ความต้องการในการบริโภคอาหารมากตามไปด้วยอีกประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม เป็นผลกระทบสืบเนื่องมาจากการพัฒนาโครงการพัฒนาของรัฐ ประเด็นที่ได้จากการศึกษาส่งผลต่ออาหารที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ลดปริมาณลงและบางชนิดสูญหายไป

ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้ตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้แก่ ชาวบ้านบางสระเก้าได้พยายามรักษา และกอบกู้แหล่งอาหารให้กลับคืนมาด้วยการนำปัญหาที่ประสบมาหารือร่วมกัน รื้อฟื้นบรรยากาศของการปรึกษาหารือและนำมาสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในงานศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ (สก.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ม.ป.ป.: ออนไลน์) ได้มีการสรุปให้เห็นการฟื้นฟูชุมชนให้หลุดพ้นจากวิกฤตความไม่มั่นคงทางด้านอาหารว่า แม้จะเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนแต่หากชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันก็สามารถต่อยอดกับนายทุนหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาครอบงำทรัพยากรของชุมชนได้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาวไทยร่วมกันปกป้องและสร้างความมั่นคงทางอาหารโดยการ “สร้างบ้านปลา ธนาครปู” และโครงการนี้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนแก้ไขวิกฤตอาหารของชุมชนได้และทำลายกลุ่มนายทุนและผู้แสวงหาประโยชน์จากภายนอก ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือมีการขยายเครือข่ายบ้านปลา ธนาครปูไปทั่วทุกสารทิศ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่สันโดษ ไม่นิยมพบปะผู้คนมากนักหลายตาเข้าข่ายว่าเป็นสังคมแบบปิด แต่เมื่อเจอปัญหาพวกเขาได้พยายามแสวงหาแนวทางแก้ไขหากอธิบายตามทฤษฎีโครงสร้างทางวัฒนธรรม (Cultural Morphology) ที่ได้เสนอไว้ในช่วงปลายทศวรรษที่ 60 ได้ชี้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ในต่าง ๆ ถูกมองว่ากำลังถูกทำลายหรือกำลังสูญเสียความเป็นเผ่าพันธุ์เนื่องจากการเข้าไปคุกคามของสินค้าและทุนนิยมในช่วงกลางทศวรรษที่ 70 คำว่า “Ethnicity” ถูกอธิบายใหม่ว่าเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคม โครงสร้างนี้คือตัวกำหนดความเป็นชาติพันธุ์ซึ่งได้แก่ภาษา ศาสนา ค่านิยมนี้ทำให้สังคมกลายเป็นที่รวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนกัน กลุ่มแต่ละกลุ่มมีวิธีการทางเมืองเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ หรือสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม

สรุปได้ว่า วิธีการผลิตอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์กับความหลากหลายเชิงพื้นที่และมีผลต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ ความมั่นคงทางอาหารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ สามารถมีทรัพยากร

ทางอาหารที่เพียงพอ สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางอาหารได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางอาหารได้อย่างเต็มที่ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเสถียรภาพที่สำคัญทางด้านอาหารที่สะท้อนถึงความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทรัพยากรทางอาหารและวิถีการผลิตอาหารของชุมชนที่ประกอบไปด้วย แผนนโยบายการพัฒนาของรัฐส่วนกลาง ระบบทุนนิยมที่มีผลให้ระบบการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาใช้ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และอิทธิพลทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีการผลิตและทำลายความหลากหลายทางอาหาร และนำไปสู่ผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐ

1.1 ภาครัฐในส่วนกลางควรมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญ โดยเฉพาะทรัพยากรการผลิตในระดับชุมชนบนพื้นฐานของการให้สิทธิแก่ชุมชนในการจัดการ และการพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางอาหารด้วยตัวของชุมชนเอง

1.2 ภาครัฐในระดับท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมการผลิตอาหารที่พึ่งพาความหลากหลายเชิงพื้นที่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้วัฒนธรรมการผลิตอาหารดำรงอยู่ และเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่อีกทางหนึ่งด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐกิจเอกชน

2.1 ภาคเอกชนควรส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาอาหารท้องถิ่นสู่ความเป็นสินค้าในระดับสากล ภายใต้กระบวนการผลิต และการจัดจำหน่ายที่เป็นระบบ

2.2 ภาคเอกชนควรส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการบูรณาการวัฒนธรรมอาหารสมัยใหม่กับวัฒนธรรมอาหารดั้งเดิมของชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ผสมผสานกับการท่องเที่ยวชุมชนในปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาควิชาการ

3.1 ภาควิชาการควรมีการผลิตสื่อการเรียนการสอน หรือการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน ที่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านอาหารและ

ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนท้องถิ่น

3.2 ภาควิชาการควรมีบทบาทสำคัญในการศึกษารวบรวมวัฒนธรรมอาหารที่เป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

3.3 ภาควิชาการควรมีบทบาทในการเป็นกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมในมิติทางด้านอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เป็นที่แพร่หลายในระดับประเทศ และระดับภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

Dreze Jean and Sen Amartya. (1989). **Hunger and Public Action**. Oxford: Clarendon Press.

Thomas, W. La Verne and Anderson, Robert J. (1972). **Sociology: The Study of Human Relationship**. Harcourt Brace Jovanovich.,Inc.

ข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศศาสตร์. ศูนย์คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://geo.buu.ac.th/GOI/EGIS/index.php?action=other>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2560].

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (2544). **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดจันทบุรี**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย: กระทรวงศึกษาธิการ: กรมศิลปากร.

คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี. (2546). **ฉลองครบรอบ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี.จังหวัดชลบุรี**: ม.ป.ท.

จี. วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). **สังคมจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และชัยณรงค์ เครือนวน. (2555). **การสะสมทุนและโครงสร้างอำนาจชั่วเดียว**

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2542). (ม.ป.พ.). **ปฏิบัติการวิจัยทางสังคม**. เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ธีรพล กอบวิทยากุล, คุณพ่อ. (ม.ป.ป.). **คริสต์ศาสนาในประเทศไทย. (เอกสารประกอบการสอน)**. นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.

ปรารภนา ศรีวิศาลศักดิ์. (2542). **ความสำคัญทางเศรษฐกิจของจันทบุรีก่อนสงครามโลก**

ครั้งที่ 2. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

ผุสดี จันทวิมล. (2541). **เวียดนามในเมืองไทย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยศ สันตสมบัติ. (2544). **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการ
พัฒนาอย่างยั่งยืน.** ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

วิจัยเพื่อท้องถิ่น. ฝ่ายสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ. (ม.ป.ป.). [ออนไลน์]. ได้จาก
http://vijai.trf.or.th/Activity_detail.asp?topicid=867. [สืบค้นเมื่อวันที่
19 พฤศจิกายน พ.ศ.2560].

วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2555). **แนวคิดและค่านิยมของความมั่นคงทางอาหาร.**
[ออนไลน์]. ได้จาก <http://www.polsci.tu.ac.th/fileupload/36/24.pdf>.
[สืบค้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2560].

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2545). **อารยธรรมฝั่งทะเลตะวันออก.** กรุงเทพฯ: บริษัทพิณเณศ
พรินท์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.

สินธุ์ชัย สุกรเสพ และคณะ. (2558). **กลไกบูรณาการความแตกต่างทางชาติพันธุ์: การ
สร้างความหลากหลายทางชีวภาพในภาคตะวันออก.** ได้รับทุนสนับสนุน
การวิจัย โดย สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัย
วิจัยแห่งชาติ, สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

หลวงสาครคชเขตต์. (2539). **จดหมายเหตุความทรงจำ สมัยฝรั่งเศสยึดจันทบุรี.**
กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟ เพรส.

อรรถธรณ ไวกกล้า. (ม.ป.ป.). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองจันทบุรี.** ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.

.....